

Statenbrief

Informatie

Datum
13 september 2022

Zaaknummer
2022-011828

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Blad
1 van 5

Onderwerp
Stand van zaken gemeentefinanciën richting begroting 2023

Beleidsprogramma

- Vitaal bestuur

Ambitie

- Ambitie 1 Samen voor Gelderland

Thema:

- Sterk Bestuur / Interbestuurlijk Toezicht

Portefeuillehouder
Jan Markink

1 Kern van deze Statenbrief

Een beeld geven van de stand van zaken gemeentefinanciën richting begroting 2023.

2 Waarom ontvangt u deze Statenbrief?

In deze Statenbrief blikken wij vooruit naar het financieel toezicht op de gemeenten in 2023 op basis van de door de gemeenten opgestelde Kader- of Perspectiefnota's. We geven u hierbij ook een eerste beeld van de vastgestelde Jaarrekeningen 2021. De volledige analyse hiervan wordt binnenkort afgerond. U ontvangt hierover rond 1 oktober de Factsheet met daarin een volledig beeld. Daarnaast informeren wij u over recente algemene ontwikkelingen op het terrein van de gemeentefinanciën, welke van invloed zijn op de komende begroting(en) van de gemeenten.

3 Hoe bent u eerder betrokken?

In december 2021 hebben wij uw Staten geïnformeerd over de vorm van het financieel toezicht die in 2022 van toepassing is op de Gelderse gemeenten (PS2021-847). Hier hebben wij onze bevindingen naar aanleiding van de beoordeling van de gemeentelijke begrotingen 2022 met u gedeeld. In vervolg hierop informeren wij u over de actuele stand van zaken en blikken wij vooruit naar 2023.

4 Samenvatting

Kijkend naar de opgestelde Kader- of Perspectiefnota's van de Gelderse gemeenten is onze verwachting dat het grootste deel van de gemeenten er in zal slagen in de meerjarenbegroting 2023-2026 in ieder geval het eerste jaar sluitend vast te stellen. Dit komt vooral door de enorme hoge accressen in 2023-2025, het extra beschikbare geld voor kosten jeugdzorg in 2023 en, bij de gemeenten waarbij dit positief uitpakt, de herverdeling van het gemeentefonds.

5 Informatie

Voortgang 2022

In december 2021 hebben wij de toezichtvorm voor de 51 Gelderse gemeenten voor 2022 vastgesteld. Alle 51 gemeenten staan in 2022 onder repressief toezicht. Het preventief toezicht dat in 2021 van toepassing was op de gemeenten Brummen en Westervoort eindigde eind 2021. Er waren drie gemeenten die geen reëel en structureel sluitende begroting 2022 hebben vastgesteld; het meerjarenperspectief van deze gemeenten was wel in evenwicht.

Naar aanleiding van de begroting 2022 is met de raden van de gemeente Westervoort en Buren nog wel gesproken. In deze positief verlopen bestuurlijke gesprekken hebben wij onze zorgen gedeeld en aangegeven wat in onze optiek voor deze gemeenten nodig is om ook de komende jaren voor repressief toezicht in aanmerking te komen. Bij deze gemeenten hebben we dit jaar de vinger aan de pols gehouden. De financiële situatie is inmiddels verbeterd.

Vooruitblik naar 2023

In de afgelopen maanden hebben wij ons een beeld gevormd van wat wij zouden kunnen verwachten bij de beoordeling van de begrotingen 2023-2026 en het toezicht over 2023. Dit hebben wij vooral gedaan op basis van het perspectief richting de komende begroting in de vorm van Kadernota's, Perspectiefnota's of Voorjaarsnota's (hierna Perspectiefnota's) maar ook deels al op basis van de door de gemeenteraden vastgestelde jaarrekeningen 2021. Daarnaast zijn er diverse ontwikkelingen in de financiële relatie tussen het Rijk en de gemeenten. Hierbij gaat het met name om forse positieve ontwikkelingen van het gemeentefonds voor 2023-2025, de ontwikkelingen van het gemeentefonds na 2025, de herverdeling van dat fonds en de rijksmiddelen voor het Sociaal Domein, onderdeel jeugdzorg.

Vanwege de gemeenteraadsverkiezingen zijn de aanvliegroutes bij gemeenten naar de begroting 2023 veel gevarieerder dan in een jaar zonder verkiezingen. We zien kaderbrieven, kadernota's met en zonder nieuw beleid, perspectiefnota's, maar ook gemeenten die er voor hebben gekozen om geen tussentijds P&C-document op te stellen. Dit laatste is heel gebruikelijk in een verkiezingsjaar. Daarbij zijn de gehanteerde uitgangs- en/of startpunten divers. Het is daardoor niet goed mogelijk om een rode draad te destilleren uit deze documenten. Wél voorzien wij dat de forse groei van de voor de gemeenten beschikbaar komende rijksmiddelen in 2023, de kans verkleint op preventief toezicht.

a. Jaarrekeningen 2021

In oktober ontvangt u van ons de Factsheet "Financiën Gelderse gemeenten, jaarrekeningen 2021" met daarin een compleet beeld van de financiële ontwikkelingen bij de gemeenten over 2021. Deze Factsheet gaat niet over individuele gemeenten, maar schetst het totaalbeeld voor Gelderland.

We willen u nu graag meenemen in de meest opvallende zaken:

- Alle 51 gemeenten eindigden 2021 met een positief saldo. Er waren geen gemeenten met een negatief saldo;
- Het totale resultaat van alle Gelderse gemeenten in 2021 was ruim € 330 miljoen (in 2020: € 185 miljoen)
- De vermogensgroei hierdoor is € 350 miljoen (in 2020: € 160 miljoen).

Belangrijkste oorzaken hiervoor zijn:

- Stagnatie/uitstel in lopende uitgaven en projecten door lockdowns
- Toevoegingen aan het gemeentefonds, vooral voor jeugdzorg, gedurende het begrotingsjaar

Het beeld van de Gelderse gemeenten sluit aan met het landelijke beeld; het eigen vermogen van de Nederlandse gemeenten groeide in 2021 met € 1,8 miljard.

b. Perspectiefnota's 2023-2026

Onze verwachting is dat het grootste (overgrote) deel van de gemeenten er in zal slagen in de meerjarenbegroting 2023-2026 in ieder geval het eerste jaar sluitend vast te stellen. Dit komt vooral door de enorme hoge accressen in 2023-2025, het extra beschikbare geld voor kosten jeugdzorg in 2023 en, bij de gemeenten waarbij dit positief uitpakt, de herverdeling van het gemeentefonds.

Kijkend naar het meerjarenperspectief zijn er vooral bij gemeenten zorgen over 2026. Als gevolg van het afschaffen van de normeringssystematiek door het kabinet en de terugkeer van de volledige opschalingskorting in 2026 daalt het gemeentefonds dat jaar zeer fors. Het jaar 2026 wordt daarom ook wel het financiële ravijnjaar genoemd. Naar verwachting volgt in de loop van september nog een oplossing voor 2026 (zie ook C4 Contourennota).

c. Gemeentefonds

C1. (meerjarige) ontwikkeling

Gemeenten ontvangen middelen van de Rijksoverheid vanuit het gemeentefonds. Dit is de voornaamste inkomstenbron van gemeenten. Hiermee betalen zij het merendeel van hun uitgaven. Extra rijksuitgaven en rijksbezuinigingen hebben, via de normeringssystematiek 'samen de trap op, samen de trap af' direct invloed op de omvang van het Gemeentefonds. De jaarlijkse toe- en afname van het Gemeentefonds die voortvloeit uit de koppeling aan de rijksuitgaven wordt het accres genoemd.

Omdat het Rijk in de jaren tot en met 2025 meer gaat uitgeven, stijgt ook het gemeentefonds evenredig mee. Gemeenten krijgen daardoor een hogere uitkering uit het gemeentefonds. Deze stijging omvat ongeveer € 1 miljard in 2022 en loopt op tot ongeveer € 5 miljard in 2025.

Datum

13 september 2022

Zaaknummer

2022-011828

Blad

4 van 5

Daarnaast wordt het volume-accres gemeentefonds voor 2022, 2023, 2024 en 2025 bevroren. Het accres wordt vanaf 2026 enkel nog aangepast voor de loon- en prijsontwikkeling; conform eenzelfde systematiek als de overige rijksuitgaven, waarbij basisjaar 2022 is.

Tenslotte is vanaf 2026 de oploep van de opschalingskorting weer opgenomen in het financiële beeld, waardoor gemeenten vanaf het jaar 2026 € 675 miljoen minder (reële) financiële ruimte hebben dan in het jaar 2025.

C2. Rijksbijdragen Sociaal Domein (jeugdzorg)

Gemeenten hebben de afgelopen jaren te maken gehad met oplopende kosten voor de uitvoering van de jeugdzorg. De middelen die hiervoor in het Gemeentefonds waren toegevoegd bleken ontoereikend. Om de ergste nood te verlichten, heeft de Rijksoverheid de afgelopen jaren telkens extra geld beschikbaar gesteld in het Gemeentefonds. Ook dit jaar is er voor gemeenten in 2023 extra geld, maar is er nog geen besluit genomen over 2024, 2025 en 2026.

Van gemeenten wordt wel verwacht een meerjarenraming 2024-2026 op te stellen. Zonder duidelijkheid over de inkomsten uit het Gemeentefonds in 2024, 2025 en 2026 is het voor gemeenten niet mogelijk een goed financieel beleid te voeren en hun meerjarenraming op te stellen. Om hier aan tegemoet te komen hebben het Ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) en de VNG hierover afspraken gemaakt hoe gemeenten hier mee om kunnen gaan in de meerjarenraming. Gedeputeerde Staten heeft als toezichthouder deze afspraken bevestigd.

C3. Herverdeling Gemeentefonds

Invoering van de nieuwe verdeling van het gemeentefonds vindt plaats per 1 januari 2023. Het doel van de herziene verdeling is een stabiel verdeelmodel dat zo goed mogelijk aansluit bij de kosten van gemeenten. Het ingroeipad – het pad waarmee gemeenten naar de nieuwe verdeling ingroeien – is beperkt tot 3 jaar. Het maximale voor- of nadeel bedraagt voor 2023 € 7,50 per inwoner, voor 2024 € 22,50 en voor 2025 € 37,50. Voor gemeenten met een beperkte financiële draagkracht en een lage sociaal economische status geldt tot en met 2025 een aangepast ingroeipad. Dat geldt eveneens voor gemeenten die tot en met 2022 aanvullende middelen ontvangen vanwege bevolkingsdaling. De invoering van het nieuwe model wordt in 2025 geëvalueerd. Aan de hand van deze evaluatie besluit het kabinet over de invulling van het traject de jaren na 2026. Gemeenten waarvoor het berekende herverdeeffect (zowel positief als negatief) groter is dan € 37,50 per inwoner weten op dit moment niet of hun extra voor- of nadeel na 2026 wordt gerealiseerd.

C4. Contourennota financieringssystematiek medeoverheden

Fondsbeheerders en medeoverheden hebben met elkaar gesproken over een nieuwe financieringssystematiek voor medeoverheden. Dit proces is begeleid door een extern begeleider, mw. Lazeroms; zij heeft hiervan een verslag uitgebracht. Het verslag biedt een analyse van de financiële situatie van medeoverheden en doet aanbevelingen voor de verdere richting van de route om gezamenlijk te werken aan versterkte interbestuurlijke en financiële verhoudingen. De Contourennota financieringssystematiek medeoverheden is een kabinetsreactie op het verslag. Deze nota beschrijft de stappen die het kabinet wil

zetten om te komen tot een nieuwe financieringssysteem. De huidige systematiek heeft verbetering. Centraal hierbij staat de behoefte aan meer stabiliteit, inzicht in de te ontvangen middelen en ruimte voor autonome keuzes op lokaal en regionaal niveau. Bij gemeenten wordt gedacht aan een verruiming van het lokale belastinggebied. In de nota worden diverse vervolgstappen omschreven waarbij het kabinet aangeeft in het najaar van 2022 met meer duidelijkheid te komen over de planning hiervan. Daarnaast is in de Contourennota opgenomen dat de Minister van BZK er naar streeft in september 2022 te komen met een (voorlopige) oplossing voor het jaar 2026.

6 Planning en control

Niet van toepassing.

7 Participatie en communicatie

Niet van toepassing.

8 Vervolg

- U ontvangt in oktober de Factsheet “Financiën Gelderse gemeenten, jaarrekeningen 2021”.
- Meer informatie over de financiële positie van de Gelderse gemeenten vindt u op onze website <https://geldersefinancien.nl>. De cijfers op deze website worden twee keer per jaar geactualiseerd.
- Eind december 2022 stellen wij de toezichtvormen vast voor Gelderse gemeenten in 2023. Wij informeren u hierover via een Statenbrief.
- In maart 2023 stellen wij een factsheet met bevindingen uit de begrotingsbeoordeling en begrotingsanalyse op. Wij informeren u hierover via de mededelingenbrief en deze factsheet wordt uiteraard ook gepubliceerd op bovengenoemde website.

Gedeputeerde Staten van Gelderland

John Berends - Commissaris van de Koning

Miriam Nienhuis-van Doremaele - Secretaris

Bijlage(n)